

Notat - Øvre Eiker Kulturminneråd

Vedr.: Rapport fra Miljøverndepartementets seminar 15-16/9-2009: Kulturminnevern og friluftsliv

Dato: Til møte 23/9-2009

Av: Bent Ek

Åpning

Janne Sollie (DN) og Sjur Helseth (RA)

Problemstilling ”Uberørt natur” finnes ikke - det er ofte samspillet mellom natur og kulturlandskap som gir den største friluftsopplevelsen. Dette fastslås i stm.39 (2000-2001), men har fått for lite fokus

Bolk 1: Friluftslivet i historien og historien i friluftslivet

Fra friluftslivets kulturhistorie

Rune Slagstad (UiO)

En gjennomgang av utviklingen i nordmenn/europeeres syn på naturen, fra noe demonisk og farlig på 1700-tallet til noe opphøyd og hellig som først og fremst ble dyrket av høyere samfunnslag (kunstnere, vitenskapsmenn, overklasseturister) under nasjonalromantikken og videre til å bli en viktig del av den nasjonale identiteten i alle samfunnslag.

På stier mellom natur og kultur – kulturarven i friluftsopplevelsen

Ingunn Grimstad Klepp (SIFO)

Forskningsresultater viser at kulturlandskapet har stor verdi for brukerne, men dette er som regel ubevisst (de fleste oppfatter for eksempel blomsterenger som natur, ikke som en del av et kulturlandskap). Hun pekte på problemet med økende miljøbelastning ved friluftsliv (bruk av bil/fly for å komme til/fra friluftsområdet, store fritidsbåter, økt fokus på utstyr). Det er også et dilemma at tilrettelegging (for eksempel skilting) kan være sjenerende for brukerne og hindre innlevelse.

Stedsnavn forteller – veivisere til opplevelse av fortida

Bottolv Helleland (UiO)

Orienterte om Lov om stadnamn (1990) og foreslåtte endringer som kan gi grunneiere ”vetorett” i navnesaker, samt om ”Norsk stadnamnbase”, som foreløpig er et prøveprosjekt i Hedmark. Han viste eksempler på hvordan kulturlandskapets historie kan belyses ved hjelp av stedsnavnene.

Bolk 2: Eksempler på kulturarvformidling i friluftslivet

Over stakk og stein og klopp og bru – vandringer med Naturlos

Anne Kathrine Lycke (Stavanger Turistforening)

Orienterte om ordningen med "Naturloser" i Sør-Rogaland: Turer på 2-3 timers varighet, uten påmelding og med ubetalte loser. Det arrangeres ca.50 turer årlig, med rundt 5000 deltakere. En rekke foreninger samarbeider om dette opplegget.

Med saltvann i håret og tære i tangen - Kystleden

Bente Eikaas, Oslofjordens Friluftsråd

Orienterte om "Kystleden" – ti stier på til sammen 300 km og 50 overnattingssteder (mange av dem verneverdige kulturminner) i området rundt Oslofjorden, beregnet på ikke-motorisert ferdsel til lands og til vanns.

Gode opplevelser med kart i lomma – Turkart Østfold

Vidar Asheim, Fylkesmannen i Østfold

Orienterte om turkart-prosjektet, som er et samarbeid mellom Statens Kartverk, Fylkesmannen, fylkeskommunen og kommunene. Prosjektet er basert på digitale kart på internett med ulike temalag, med et eget nettsted som portal (www.turkart.no). Driftsbudsjettet er rundt 100.000 kroner.

"Lev 50 dager på et øde fjellgård i sommer" – Bredek fjellgård

Knut Berntsen (Polarsirkelen Friluftsråd)

Orienterte om tilbudet som 7 kommuner i Nordland hver sommer gir til 28 ungdomsskoleelever om ukesopphold på en fjellgård 1,5 times gange fra nærmeste bilvei, der elevene lever mest mulig slik folk gjorde for hundre år siden. Samarbeid mellom kommunene, Rana Museum, Statsskog og Svartisen-Saltfjellet nasjonalpark.

Årets friluftslivskommune

Lasse Heimdal (FRIFO)

Orienterte om konkurransen som FRIFO har utlyst om å bli "årets friluftslivskommune", med søknadsfrist 1/10. Hensikten er å få en oversikt over hva som gjøres i kommunene, men først og fremst å stimulere til økt innsats.

Kulturminneløyper

Anne Mari Aamelfot Hjelle (DN)

Orienterte om samarbeidet mellom DNT, Statsskog og Norsk Fjellstyresamband om å registrere kulturminner langs T-merkede ruter og presentere dette på nettet, med utskrivbare faktaark. Foreløpig er dette gjennomført ved Galdhøpiggen – Besseggen og Rallarvegen står for tur. Hun nevnte også den nye turportalen www.tur.no, et samarbeid mellom DNT og NRK, som lanseres i løpet av høsten og gjør serien med turkart 1:50.000 tilgjengelige på nettet.

Rydd et kulturminne

Anne-Lise Skarstein (Norsk Kulturarv)

Orienterte om Stiftelsen Norsk Kulturarv og ordningen med utdeling av midler til barn og ungdom som rydder et kulturminne. Det ble bl.a. vist foto fra Skarragravene.

Bolk 3: Friluftslivets landskap

Friluftslivets landskap i endring – en bildereise

Oskar Puschmann (Norsk Institutt for Skog og Landskap)

Viste fotoserie som demonstrerte hvordan kulturlandskapet er i endring, spesielt med fokus på gjengroing av gamle jordbruksarealer. Bildene ligger på www.tilbakeblikk.no.

Bolk 4: Sammenhengen natur-kultur-friluftsliv. Eksempler og samarbeidsrelasjoner.

Helhetlig grep på forvaltningen regionalt – eksempler fra arbeidet med verdiskapning knyttet til naturarv og kulturarv

Dagfinn Claudius (Fylkeskonservator i Oppland)

Tok utgangspunkt i Gran kommunes arbeid – mal for skilter og mal for skjøtselsavtaler har vært viktig. Skjøtsel og skilting må følges opp gjennom arealplaner som sikrer langsiktig vern – det er også behov for en regional planstrategi. Bredt samarbeid er viktig (Vegvesenet, historielag, Natur og ungdom, folkehelseprosjekter – med partnerskapsavtaler og samarbeidsavtaler rundt hvert prosjekt. Pilegrimsleden, Kongeveien over Fillefjell, varderekka over Sognefjellet, stavkirkene og seterbruket har vært satsningsområder i Oppland – fylkeskommunal satsning har utløst statlige midler, bl.a. gjennom Verdiskapningsprogrammet.

Friluftsliv, landskap og kulturmiljø – Nordsjøløypa og Folgefonnhalvøya

Nils Georg Brekke (Bergen Arkitektskole)

Orienterte om Nordsjøleden (The North Sea Trail), som startet med stier mellom gamle handels- og gjestgiversteder på Bømlo og har utviklet seg til et nett av sjøleder og stier i seks land rundt hele Nordsjøen. Løypa bygger på prinsippet om at det skal skiltes minst mulig og

at informasjonen skal være tilgjengelig på internett. Ny kunnskapsportal for Hordaland er www.grind.no.

Selvfølge lokalt - utfordring sentralt? Kritiske faktorer og mulige løsninger *Morten Dåsnes (Friluftsrådernes Landsforbund)*

Konkurransen mellom sektorene (om bevilgningver) fører lett til båndkneping – samarbeid blir vanskeligere jo større enhetene er. Felles verdigrunnlag og mål er en forutsetning for samarbeid – dessuten må en oppfatte hverandre som likeverdige partnere. Det er viktig å ha møteplasser, men samtidig nødvendig å ha konkrete mål og samarbeidsprosjekter.

Hvordan oppnå en mer helhetlig forvaltning? *Elisabet Haveraaen og Espen Koksvik (MD)*

Det er et problem at friluftsliv og kulturvern er usynlige sammenliknet med andre miljøutfordringer – de blir lett ”miljøvernets smilerynker”. Det er viktig å se dette i et folkehelseperspektiv. Samarbeid mellom offentlig sektor, næringslivet og frivillige er sentralt – viktig å institusjonalisere samarbeid slik at det ikke blir personavhengig. Det er nødvendig med arenaer for erfaringsutveksling. Temaår må utnyttes – friluftslivet og kulturvernet må støtte opp om hverandres temaår. Viktig med samarbeid på sentralt hold rundt stortingsmeldinger og større prosjekter (eksempel: Verdiskapsningsprogrammet).

Relevans for Kulturminnerådet/Eiker Arkiv:

Det ble vist mange interessante eksempler på tilrettelegging og formidling rundt ulike typer kulturminner i skog og mark og framført mange gode argumenter for å gjøre dette til et satsningsområde (jfr rullering av kulturstrategien). Samarbeidsprosjekter med idrett/friluftsliv/folkehelse som kan utløse spillemidler eller andre finansieringskilder bør vurderes. Problematikken rundt ulike formidlingsformer (skilting/bokform/internett) bør drøftes nærmere. Det er viktig å få på plass samarbeidsavtaler rundt skjøtsel av de enkelte kulturminnene. Kartfesting av alle typer kulturminner er viktig, ikke bare de som er tilgjengelige som turmål, men det er viktig å skille mellom hva som er tilrettelagt og hva som er utilgjengelig. Det er et tankekors at ABM-sektoren ikke var representert på seminaret. Lokalt kan ”Kulturminneforum” bli en arena for erfaringsutveksling og samarbeid mellom kulturminnevern og friluftsliv.